

Микола Алексієвець

КАФЕДРА НОВОЇ І НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ ТИПУ ІМ. В. ГНАТЮКА В КОНТЕКСТІ ПОСТУПУ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ І НАУКИ

У статті проаналізовано питання створення й розвитку кафедри нової і новітньої історії та методики викладання історії Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, її сьогодення і перспективи в контексті основних тенденцій становлення історичної освіти і науки.

Ключові слова: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, кафедра нової і новітньої історії та методики викладання історії, всесвітня історія, історична освіта і наука.

Із відновленням державної незалежності України розпочався новий етап у розвитку національної освіти й науки, побудований на наукових принципах вивчення вітчизняної і світової історії. Активізації їхнього розвитку сприяло організаційне оформлення: були створені нові факультети і кафедри у вищих навчальних закладах, науково-дослідні центри в академіях наук, історичні асоціації, відкриті фахові журнали, вдосконалені прийоми і технології навчання й наукового пошуку.

Непересічним явищем у формуванні на новітніх методологічних засадах історичної освіти на Тернопіллі стало відкриття у 1992 р. спеціальності “Історія”, а наступного року в структурі одного з найстаріших вищих навчальних закладів нашого краю (педагогічного) нового факультету – історичного [1, с. 1]. Поява історичного факультету була зумовлена потребами життя, суспільно-політичними змінами в Україні та світі кінця 80-х – початку 90-х років минулого століття та необхідністю їх об’єктивної інтерпретації. Розпочата доба національного відродження викликала дедалі зростаючий інтерес громадськості до вітчизняної і зарубіжної історії, місця України у загальному всесвітньо-історичному процесі. Зі створенням історичного факультету значно активізувалися студії всесвітньої історії. У цьому зв’язку надзвичайно важливим для поглибленого вивчення історії інших країн стало створення 1993 р. кафедри всесвітньої історії (завідувач д.і.н., проф. М. Алексієвець). Її історія є органічною складовою становлення історичного факультету і поступу історичної освіти й науки в університеті загалом. Формування колективу кафедри в основному завершилось до середини 1998 р., коли визначився її кількісний та персональний склад. На цей час у складі кафедри налічувалося 11 викладачів, з яких 7 були кандидатами наук, 1 – доктор історичних наук, професор. Зокрема, тут працювали М. Алексієвець (д.і.н., проф.), І. Боровська (к.і.н., доц.), Е. Бистрицька (к.філос.н., доц.), М. Гришук (к.і.н., доц.), Т. Гонтар (к.і.н., доц.), І. Зуляк (к.і.н., доц.), О. Петровський (ст. викл.), М. Ревуцький (к.філос.н., доц.), В. Свідерська (асист.), О. Шама (к.і.н., ст. викл.), І. Шумський (асист.) та В. Шумська (ст. лаборант), М. Янковський (зав. метод. каб.). З кожним роком розширювався діапазон курсів циклу всесвітньої історії, котрі читали викладачі кафедри, вдосконалювалося методичне забезпечення дисциплін.

Процес формування нового обличчя історичного факультету, іншими словами – створення і модернізація кафедр, зайняв щонайменше п’ять років. Творенню кафедр у нинішньому їх вигляді передувало переформатування попередніх діючих. Реорганізація торкнулася і кафедри всесвітньої історії, на базі якої було утворено 2 кафедри: стародавньої та середньовічної історії (зав. к.і.н., доц. Т. Гонтар, з 2007 р. – д.і.н., проф. І. Зуляк) та нової і новітньої історії та методики викладання історії. Під такою назвою остання діє з вересня 1998 р. під керівництвом доктора історичних наук, професора М. Алексієвця. Відтоді колектив кафедри нової і новітньої історії та методики викладання історії формувався

поступово, модифікуючись і зазнаючи реформування у контексті сучасних інтеграційних і глобалізаційних процесів та вимог і принципів Болонського процесу. Робота кафедри була складовою загальної історичної освіти і підпорядковувалась основним тенденціям та новітнім умовам її розвитку.

З початку створення кафедри її колектив об'єднував 6 штатних викладачів: 1 доктор історичних наук, професор М. Алексієвець, 4 кандидати історичних наук, доценти І. Боровська, М. Грищук, С. Лук'яненко, В. Савенко, 1 асистент В. Свідерська. До роботи зі студентами залучались відомі науковці України та зарубіжних ВНЗ, зокрема, доктори історичних наук, професори Ю. Макар (Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича), К. Кондратюк, О. Сухий (Львівський національний університет ім. І. Франка), Володимир Косик (Франція), Майкл Зубока (Канада), Яніс Ніколаїдіс (Греція), Тарас Гунчак (США), Влодзімеж Бонусяк та Єва Орльоф (Польща) та ін., а також провідні спеціалісти Тернопільського державного обласного архіву (Б. Хаварівський), обласного краєзнавчого музею (О. Гаврилук, М. Строцень), Інституту національного відродження України (І. Герета), знані учені вузів Тернопілля. У наступні роки відбувалась певна кадрова ротація. Завершила викладацьку діяльність С. Лук'яненко, змінили місце роботи Ю. Поліщук, М. Грищук, пішли із життя Б. Трофим'як, В. Свідерська. Прийшли нові вихованці рідного факультету – д.і.н., професор Л. Алексієвець, кандидати історичних наук, доценти В. Гевко, Н. Григорук, Ю. Древницький, О. Валіон, Л. Костюк, Т. Лахманюк, Я. Секо, І. Федорів, к.п.н., доц. Н. Ігнатенко, ст. лаборант Л. Романишин. Сьогодні оптимальний професорсько-викладацький склад кафедри сформовано так: 2 доктори історичних наук, професори, 10 кандидатів історичних наук, доцентів, 1 кандидат педагогічних наук, доцент, тобто 100% викладачів мають наукові ступені і вчені звання. Із 13 викладачів кафедри 10 закінчили історичний факультет Тернопільського пединституту / університету.

Зміст освіти, характер навчальних програм, кількість предметів циклу всесвітньої історії й годин, які відведено для їх вивчення, залежали від нормативно-правових документів МОНМС України, навчального плану та інших факторів. Головним завданням кафедри є викладання та дослідження концептуальних засад зарубіжної історії як науки, комплексу навчальних дисциплін, робота з узагальнення методологічних засад науково-дослідної діяльності в галузях історичного знання, пошук нових досліджень та малорозроблених у вітчизняній науці напрямів і тем зі світової історії, а також поширення головних дослідницьких здобутків зарубіжної історіографії в українознавчий дискурс осмислення загальної історії та ролі й місця України у всесвітньо-історичному процесі. Ключовим пріоритетом кафедри було і залишається викладання предметів циклу всесвітньої історії на сучасному науково-методичному рівні. Нині кафедра забезпечує викладання циклу фундаментальних дисциплін від давньої історії до новітньої і потужного комплексу спеціальних курсів з актуальних проблем всесвітньої історії. Зокрема проводить навчальну роботу зі студентами історичного факультету в галузі історії слов'янських народів, нової і новітньої історії країн Європи та Америки, історії країн Азії і Африки, історіографії та джерелознавства всесвітньої історії, методики викладання історії, інформаційних технологій в історії, етнографії, основ наукових досліджень, методології наукових досліджень, вступу до спеціальності. У зв'язку з уведенням нових навчальних планів на кафедрі розроблено і викладаються такі спецкурси: Актуальні проблеми відродження національної державності слов'ян ЦСЄ (1918–1939) (Л. Алексієвець); Грушевськознавство в українській й зарубіжній історичній думці, Генеза й історичний розвиток грушевськознавства (О. Валіон); Проблеми етногенезу східних слов'ян (Н. Григорук); Комп'ютерні технології в наукових дослідженнях (Ю. Древницький); Україна в контексті тенденцій сучасного світового розвитку (В. Гевко); Методологія та методика викладання “Громадянської освіти” у середніх загальноосвітніх навчальних закладах, Методика викладання суспільно-політичних дисциплін у вищій школі (Н. Ігнатенко); Проблеми історіографії і джерелознавства всесвітньої історії (І. Боровська); Етнополітика європейських країн та України на сучасному етапі (Л. Костюк); Націоналізм в

європейській історії (Я. Секо), Український національний рух другої половини ХХ ст. (Я. Секо); Українська історична славістика нового і новітнього часу (І. Федорів). Також кафедра організовує педагогічну та етнографічну практики. Викладачі розробили і впроваджують методiku застосування комп'ютерних технологій у дослідження і викладання історії. Під керівництвом працівників кафедри студенти набувають вміння оформляти наукові й навчальні тексти, оволодівати комп'ютерною графікою, засвоювати принципи зберігання і використання інформації, структурувати її в бази даних, створювати навчально-методичні комплекси за обраною темою.

Становлення кафедри відбувалося в складних умовах. Та попри це кафедра нової і новітньої історії та методики викладання історії нашого університету перетворилась у провідний підрозділ процесу підготовки істориків нової генерації для середніх навчальних закладів з потужним науково-педагогічним потенціалом, збагачений досвідом співробітництва з науково-дослідними інститутами Академії наук України, історичними факультетами та кафедрами всесвітньої історії ВНЗ нашої держави, багатьма зарубіжними вищими навчальними закладами. На кафедрі зроблено вагомі кроки до кадрового і технічно-технологічного забезпечення навчального процесу та застосування у ньому сучасних інформаційних й програмно-контролюючих систем і програм; створено нову навчально-методичну базу викладання предметів циклу всесвітньої історії, навчальні робочі програми за кредитно-модульними вимогами з урахуванням як вітчизняного, так і зарубіжного досвіду, й оновлення змісту освіти та варіативності вивчення студентами світової історії на основі розроблення ЕНМК дисциплін і комп'ютерних систем навчання.

Професорсько-викладацький склад кафедри веде пошуки і здійснює дослідження з науково-інноваційної концепції організації студентської науково-дослідної роботи за кредитно-трансферною системою відповідно до вимог і принципів Болонського процесу, з якої опубліковано понад 100 науково-практичних посібників на допомогу студентам, створено новітні цілісні навчально-робочі програми з усіх базових дисциплін кафедри та підготовлено навчально-методичні комплекси для дистанційного навчання. Саме тому найвагомішими досягненнями кафедри є видання з грифом МОНМС України навчальних посібників для студентів вишів України “Науково-дослідницька діяльність студентів: актуальність та організація” [2], “Організація та методика наукових досліджень студентів” [3], “Основи наукових досліджень: теорія та методика” [4], “Студентські наукові дослідження: сучасні вимоги та пріоритети” [5], “Науково-дослідницька діяльність студентів: організація та методика” [6] та ін. Означені навчальні посібники репрезентують науково-дослідну роботу студентів як головне джерело набуття, примноження й оновлення знань, її теоретико-методологічні засади.

Сьогодні викладачі кафедри постійно працюють над вдосконаленням змісту, методології та методики викладання дисциплін всесвітньої історії. За останні роки створено та оновлено авторські навчальні програми з курсів фундаментальних дисциплін та спеціальних курсів, які враховують сучасні наукові підходи, методологію та методи активізації навчального процесу. Окремо виділимо у цьому зв'язку навчальні посібники для студентів історичних факультетів України, зокрема праця “Новітня історія Польщі” [7], підготовлена доктором історичних наук, професором Л. Алексієвець, “Історія світової культури” (2 ч.) [8], написані докторами історичних наук, професорами Л. Алексієвець, М. Алексієвцем та кандидатом історичних наук, доцентом О. Шамою, “Комп'ютерні технології у наукових дослідженнях”, створений кандидатом історичних наук, доцентом Ю. Древницьким [9] та ін. Нині викладачі кафедри працюють над підготовкою синтетичного підручника “Історія слов'янських народів”. Широкий резонанс викликало наукове видання підручничового жанру “Україна найдавнішого часу – ХVІІІ століття: цивілізаційний контекст пізнання” [10], підготовлене доктором історичних наук, професором Л. Алексієвець у співпраці з провідними ученими України М. Юрієм, Я. Калакурою та О. Удодом. У праці з'ясовується сутність та особливості цивілізаційного пізнання давньої, середньовічної і ранньомодерної України, утвердження її соціокультурної ідентичності. Викладено

історіософський погляд на традиційне суспільство і традиційну культуру, етногенез українців, творення української нації, формування міфологічної та релігійної свідомості, соціокультурних засад державності, розглянуто співвідношення української і візантійської традиції, показано ренесансні процеси в контексті зародження козацтва і міжцивілізаційних впливів, соціодинаміку державності України, розкрито причини кризи та маргіналізації української ідентичності в добу руїни та чужоземного панування.

На кафедрі напрацьована і послідовно впроваджується в навчальний процес системна методика кредитно-трансферного вивчення дисциплін, організації самостійної та індивідуальної роботи студентів, пошуку форм контролю, головним напрямком в якому є індивідуально-консультативна робота з кожним студентом. Постійно оновлюється тематика курсових, дипломних і магістерських робіт, ІНДЗ із всесвітньої історії. Надається допомога студентам у розробці тем, які становлять значну наукову і пізнавальну вагу. Студентів залучено до розробки кафедральних комплексних тем, до роботи в архівах, рукописних фондах бібліотек, музеях. Останніми роками стало традицією, що студенти-випускники мають публікації у наукових виданнях.

Процес українського національного відродження 90-х років минулого століття створив сприятливі умови для розвитку історичної науки. На кафедрі з перших днів її функціонування науково-дослідна робота стала пріоритетним напрямком діяльності всього колективу. Саме в цей час закладалися наукові основи досліджень із зарубіжної історії та їх використання у навчальному процесі. Активізації дослідників світової історії сприяла підготовка кадрів вищої кваліфікації зі спеціальності 07.00.02 – всесвітньої історії шляхом відкриття власної аспірантури і докторантури, видання фахових збірників наукових праць, розширення проблематики досліджень із зарубіжної історії, вдосконалення прийомів і технологій наукового пошуку, проведення міжнародних і всеукраїнських конференцій та семінарів із проблем історії зарубіжжя, міжнародних відносин та зовнішньої політики незалежної України, налагодження зв'язків з визнаними у світі університетами Парижа, Мюнхена, Праги, Варшави, Москви і Мінська.

Без сумніву, за час існування кафедри зроблено чимало. В умовах процесу інтеграції української історичної науки у світовий історіографічний простір та євроатлантичних і глобалізаційних процесів стає помітною роль викладачів-усесвітників, адже за своїм призначенням вони є дослідниками всесвітньої історії, а, отже, зростає значення їхніх праць. Можемо без перебільшення стверджувати, що на кафедрі склалися наукові напрямки й пріоритети. Основними з них можемо назвати такі, як: Україна – Європа – Світ: історико-політичні та духовні аспекти розвитку; Україна у всесвітньо-історичному процесі; Україна в міжнародних відносинах; вузлові проблеми зарубіжної історії; історія слов'янського національного відродження першої половини ХІХ – початку ХХ ст.; українська і зарубіжна історична біографістика. Важливим засобом поглиблення і розширення тематики став розвиток наукових досліджень у розрізі 2-х цілісних комплексних кафедральних наукових проблем “Україна (Тернопільщина) в контексті європейської історії” (наук. кер. проф. М. Алексієвець) та “Україна – Європа – Світ: історико-політичні та гуманітарні аспекти розвитку” (наук. кер. проф. Л. Алексієвець). На кафедрі склалася міцна і змістовна науково-педагогічна база для різноманітних історичних досліджень. Розвиток наукових студій на кафедрі й висока кваліфікація кадрів дали змогу досягти значних успіхів у науково-дослідній роботі. Це засвідчує доробок викладачів, зусиллями яких за майже 20 років (1992 – 2012 рр.) опубліковано понад 1250 наукових і навчально-методичних праць, проведено 17 всеукраїнських і міжнародних конференцій, в т.ч. на теми: “Україна – Польща: шлях до європейської співдружності” (16 – 17 травня 2002 р.), “Україна – Польща: у роки Другої світової війни” (27 лютого 2003 р.), “Національно-державне відродження слов'янських народів ЦСЄ крізь призму 85-річчя” (18 – 19 листопада 2003 р.), “Друга світова війна в історичній долі українського народу” (20 – 21 травня 2005 р.) та ін. Особливий інтерес викликали науково-практичні конференції “Інноваційні технології в процесі викладання всесвітньої історії” (28 – 29 жовтня 2002 р.), “Національна історична освіта: погляд у

XXI ст.” (16 – 17 травня 2002 р.) та ін. Ряд отриманих наукових результатів мають вагомe практичне значення, визнані науковцями України і зарубіжних держав.

Визначаючи новизну історичних досліджень професорсько-викладацького складу кафедри, виходимо з того, що розвиток української історіографії без будь-яких ідеологій має ґрунтуватися, на думку автора, винятково на наукових критеріях з розробкою двох блоків діалектично взаємопов'язаних проблем: власне історії України і всесвітньої історії з урахуванням національних особливостей, які мають бути вписані в контекст один одного. З огляду на такий методологічний підхід і побудована кафедральна програма наукових досліджень. Аналізуючи наукові історичні дослідження кафедри, треба відзначити, що її викладачі органічно поєднують свої наукові інтереси в діалектичній єдності національної і всесвітньої історії. Тож природним є чітке визначення двох основних проблем: “Україна – Європа – Світ: історико-політичні та гуманітарні аспекти розвитку” й “Україна (Тернопільщина) в контексті європейської історії”. Відзначимо позитивні зрушення щодо тематичної спрямованості і наукового рівня та стану дослідження викладачами проблем зарубіжної історії. Однією з помітних сучасних тенденцій наукового доробку кафедри є зростання інтересу молодих дослідників до питань історії зарубіжних країн та міжнародних відносин, які, як відомо, впродовж тривалого часу фальсифікувалися і на початок 1990-х років виявилися деформованими численними “білими” і “чорними” плямами. Підтвердженням цього, є наприклад, той факт, що впродовж існування кафедри за спеціальністю “всесвітня історія” було захищено 1 докторську і 10 кандидатських дисертацій. Про це свідчить і аналіз публікацій викладачів, у яких на основі новітніх методів і методик науково-дослідницької роботи висвітлюються важливі питання всесвітньої історії, в т. ч. такі, що раніше вони обходили. Всього, за нашими підрахунками, впродовж 1998–2012 рр., тобто саме за час існування кафедри нової і новітньої історії та методики викладання історії було надруковано понад 550 монографій, наукових статей, повідомлень, історіографічних оглядів та рецензій із всесвітньої історії. Дедалі частіше предметом дослідження працівників та аспірантів стають проблеми зарубіжної історії, міжнародних відносин і зовнішньої політики України. Зокрема, слід відзначити праці про еволюцію української зовнішньої політики в умовах глобалізації (М. Алексієвець, Я. Секо), про українсько-польські зв'язки (Л. Алексієвець, В. Гевко, Н. Чорна, О. Парнета), українсько-російські зв'язки (А. Дмитрук, С. Новінчук), українсько-британські відносини (А. Грубінко), українсько-німецькі (М. Алексієвець, О. Валіон), економічні та культурно-освітні міждержавні відносини на сучасному етапі, а також теми про окремі країни, зокрема, “Білоруський шлях розвитку: соціально-економічний аспект” (О. Валіон), “Особливості соціально-політичного та економічного розвитку Польщі” (Л. Алексієвець, В. Білянський, І. Кватира), питання розвитку славістики нового і новітнього часу досліджує І. Федорів. Високу позитивну оцінку на сторінках всеукраїнських часописів отримали ґрунтовні докторські і кандидатські дослідження Л. Алексієвець “Польща в 1918–1926 рр.: особливості відродження національної державності, формування суспільно-політичного устрою” [11], Н. Чорної “Інтеграція Польщі до НАТО і ЄС та її вплив на розвиток польсько-українських відносин” [12], І. Квадри “Особливості соціально-економічного розвитку Другої Речі Посполитої (1918–1939 рр.)” [13], А. Дмитрука “Російсько-українські відносини (1991–2004 рр.)” [15]. Широкий резонанс викликали монографії Л. Алексієвець “Києво-Могилянська академія у суспільному житті України і зарубіжних країн (XVII–XVIII ст. ст.)” [16], “Польща: шляхи відродження державної незалежності. 1918–1939” [17], “Польща: утвердження незалежної держави 1918–1926” [18], Л. Алексієвець і В. Гевко “Україна і Польща: шляхи співробітництва (1991–2004 рр.)” [19], Л. Алексієвець, О. Парнети “Польща: міжнародні відносини у добу відродження 1918–1923” [20], Л. Алексієвець, М. Алексієвця, Н. Чорної “Польща на шляху до НАТО та ЄС” [21] та ін. Аналітичні розвідки з історії США, Франції і Великої Британії опублікувала І. Боровська.

З огляду на геополітичні зміни у світі, Європі та Україні викладачі кафедри успішно розробляють міжнародний науково-дослідницький проект “Україна – Європа – Світ:

історико-політичні та гуманітарні аспекти розвитку” (наук. кер. д.і.н., проф. Л. Алексієвець) та видали в його контексті 97 наукових і науково-методичних праць загальним обсягом понад 350 др. арк. Найбільш вагомими здобутками у дослідженні запропонованої проблеми є видання за участю відомих українських і зарубіжних учених 10 випусків Міжнародного збірника наукових праць “Україна – Європа – Світ. Серія: Історія, міжнародні відносини”. Це видання має не лише академічні впровадження з підготовки та оприлюднення наукових результатів досліджень із всесвітньої історії, але й номіноване як фахове з історичних наук (ріш. ВАК України від 10.03.2010 р. №1–05/2) та занесено в міжнародний реєстр для реферування у Парижі під номером ISSN №2225–3165. До його редакційної колегії увійшли провідні українські і зарубіжні науковці.

Пріоритетними темами цього міжнародного збірника є інтеграція історії України у всесвітню історію, вивчення місця й ролі України у системі міжнародних відносин, висвітлення малодосліджених сторінок всесвітньої історії, дослідження історіографії та джерельної бази світової історії, стосунки й роль Української держави у європейській спільноті, її утвердження як світової країни за роки Незалежності, актуальні проблеми методології, історичної української та зарубіжної біографістики, культури, освіти і науки, удосконалення навчальних програм з предметів циклу всесвітньої історії тощо. У нинішньому дискурсі збірника сформульована загальна концепція дослідження і розвитку всесвітньої історії, яка включає подальше видання як центру і координаційної структури України та організації виходу історичних досліджень за вітчизняні рамки, залучення українських учених до розробки зарубіжної історії у континуумі врахування значущості уроків минулого для справи пошуку оптимальної моделі співжиття сучасного й майбутнього. Видання цього наукового збірника слугуватиме поживаленню інтересу українських фахівців до всесвітньої історії, до з’ясування ролі нашої держави в міжнародному житті, у системі діяльності світової спільноти, розвитку наукових інтеграційних зв’язків із зарубіжними країнами шляхом висвітлення історії України в загальноісторичному контексті.

Важливим напрямком розвитку науково-дослідної роботи кафедри, її значним досягненням є дослідження української і зарубіжної біографістики, вивчення історії в особах, наукової і творчої спадщини вчених, громадсько-політичних, культурних і державних діячів, які зробили вагомий внесок у розвиток української та світової культури. На кафедрі спостерігається системний розвиток наукових біографічних досліджень, повернення реальних осіб та об’єктивної істини історичної біографістики. Тут створена Тернопільська наукова школа з історичної біографістики (кер. д.і.н., проф. М. Алексієвець), з проблематики якої успішно захистили кандидатські дисертації 17 аспірантів, проведено низку конференцій, видано понад 370 наукових праць. Вагомим здобутком Школи з біографістики стало видання тематичної монографії “Українська історична біографістика: забуте і невідоме” (2 ч.) [22]. Увагу її авторів привернули найактуальніші аспекти діяльності й творчої спадщини таких відомих постатей в контексті українського державотворення, як: П. Могила, Д. Зубрицький, А. Шептицький, М. Грушевський, В. Гнатюк, М. Кордуба, О. Кандиба-Ольжич, С. Жук, А. Річинський, У. Самчук, Б. Лепкий, З. Кузеля, С. Рудницький, Я. Падох, М. Чубатий, С. Магальяс, А. Горбачевський, Г. Сковорода, Г. Хомишин, С. Качала, О. Кисілевська, М. Рудницька, В. Старосольський, Я. Стецько, Л. Лук’яненко, І. Герета, Л. Крупа, В. Чорновіл та ін. Цінністю видання є те, що у ньому охарактеризовано життєвий і творчий шлях зазначених визначних українських діячів на основі архівних матеріалів, таким чином було введено до наукового обігу значну частину заборонених раніше фактів і подій, залучено нову методологічну й джерелознавчу базу. Названі праці в умовах сучасного національного відродження сприятимуть об’єктивному висвітленню історії України в особах, підвищенню ролі науки й освіти в суспільстві, осмисленню вкладу великих українців у розвиток світової культури, а, відтак, показу місця нашої держави у всесвітньо-історичному процесі.

Викладачі кафедри щорічно беруть участь у багатьох міжнародних конгресах, симпозіумах, загальноукраїнських та регіональних конференціях, практикується стажування викладачів за кордоном, налагоджено зв’язки з відомими центрами та університетами

Європи і світу. При кафедрі успішно функціонує Українсько-польська школа молодих учених (наук. кер. – д.і.н., проф. Л. Алексівець), Науковий центр по вивченню української і зарубіжної славістики (наук. кер. – к.і.н., доц. І. Федорів). Члени кафедри беруть активну участь у підготовці збірника наукових праць “Україна – Європа – Світ” (вийшло 10 вип.), головний редактор професор кафедри Л. Алексівець. У цьому оригінальному виданні друкуються результати досліджень, що охоплюють маловивчені проблеми історії зарубіжних країн, світової політики і міжнародних відносин, місця й ролі України у світовому співтоваристві, а також зарубіжної культури, освіти й науки. Викладачі кафедри є членами спеціалізованих учених рад (Київ, Львів, Чернівці) із захисту докторських і кандидатських дисертацій, виступають офіційними опонентами, рецензентами, здійснюють наукове керівництво написанням студентами курсових, дипломних та магістерських робіт. Результати наукової діяльності кафедри широко використовуються у навчальному процесі: в лекціях з основних предметів і спецкурсів, на семінарах, у письмових працях студентів, у процесі діяльності творчих студентських колективів.

Кращі традиції науково-дослідницької роботи кафедральних всесвітників примножують студенти-науковці. На кафедрі проводиться значна робота із залучення студентів до наукового пошуку. Всіма формами дослідництва охоплено понад 250 студентів, які за 1998 – 2012 рр. опублікували майже 290 наукових праць у всеукраїнських, регіональних виданнях, взяли участь у 27 міжнародних, всеукраїнських, регіональних, вишівських конференціях тощо. 35 молодих науковців стали переможцями і лауреатами різноманітних конкурсів, 5 студентів перемогли на всеукраїнських олімпіадах з історії. Природно, що саме в такій спадкоємності різних поколінь дослідників української і всесвітньої історії може бути забезпечений постійний розвиток історичної науки й освіти.

Навчально-методичний і науковий потенціал викладачів кафедри дозволяє з певністю стверджувати, що вона і надалі залишатиметься однією з провідних не лише на факультеті, але й в університеті в цілому. Разом з тим темпи і глибина перетворень у галузі історичної освіти й науки в Україні ставлять перед кафедрою нові більш масштабні завдання, зумовлені потребою в радикальній модернізації всіх напрямків і умов діяльності професорсько-педагогічного колективу й студентів.

З цією метою розроблена й ухвалена на засіданні кафедри 20 вересня 2012 р. Концепція розвитку кафедри нової і новітньої історії та методики викладання історії нашого університету у контексті Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. [23]. Враховуючи сучасні інтеграційні і глобалізаційні процеси, трансформаційні зміни у суспільно-політичному житті України і зарубіжних держав, у сфері середньої і вищої освіти, вступу її в європейське науково-освітнє товариство й перебудови на загальних принципах та засадах Болонського процесу, забезпечити здійснення наступних пріоритетних заходів:

- упорядкувати й створити оптимальну структуру навчальних курсів циклу всесвітньої історії з метою раціональної організації на нових методологічних і методичних підходах викладання та вивчення історії зарубіжних країн, підвищити якість навчання за рахунок удосконалення змісту предметів та індивідуально-консультативної роботи відповідно до нового навчального плану, ефективного залучення студентів до роботи кафедри, її структурних підрозділів;
- продовжити роботу щодо подальшої модернізації змісту й організації історичної освіти і підготовки сучасних фахівців-істориків із залученням працівників Інституту історії України, Інституту всесвітньої історії НАН України, інших науково-дослідних інститутів НАН України, Інституту інноваційних технологій і змісту МОНМС України, вищих навчальних закладів країни та Європи;
- розробити і впроваджувати у навчальний процес новітні інноваційно-інформаційні технології, у т. ч. електронні навчальні комплекси дисциплін циклу зарубіжної історії, інтерактивні підручники і посібники тощо на основі новітніх інтерактивних комп’ютерних програм типу Moodle;

- привести нормативи академічного навантаження студентів та викладачів у відповідність до тенденцій європейських університетів у рамках створення Європейського простору вищої історичної освіти;
- здійснювати моніторинг якості знань студентів із зарубіжної історії на всіх рівнях: від контролю залишкових знань середньої освіти до розробки нових підходів до проведення державної підсумкової атестації;
- забезпечити подальше вдосконалення викладання кафедральних дисциплін у контексті вимог і принципів Болонського процесу, розробку сучасних проектів спецкурсів для бакалаврату і магістратури, звернути особливу увагу на модернізацію інноваційно-ресурсного забезпечення й моніторингу впровадження кредитно-модульної системи побудови навчального процесу, перетворення навчальної діяльності в органічне засвоєння знань як методології, бази використання їх у практичній діяльності: професійній, громадсько-політичній, побуті та ін., акцентації на практичній меті в опануванні студентами циклу дисциплін всесвітньої історії, використання знань зарубіжної історії для аналізу сучасних подій в українському суспільстві відповідно до європейських і світових реалій. Забезпечити підготовку на нових засадах навчально-методичних посібників з кафедральних дисциплін. Розробити концепцію науково-дослідницької діяльності студентів згідно європейських стандартів (проф. М. Алексієвець);
- реорганізувати кафедру нової і новітньої історії та методики викладання історії у кафедру всесвітньої історії і міжнародних відносин, створити секції з циклу історії слов'янських народів, нової і новітньої історії зарубіжних країн та методики викладання всесвітньої історії в школі та вищих навчальних закладах. Вивчити питання відкриття спеціалізації студентів на кафедрі;
- продовжити роботу із забезпечення кафедри сучасними висококваліфікованими науково-педагогічними кадрами шляхом їх підготовки в кафедральних аспірантурі й докторантурі, підвищення науково-методичного рівня працівників на науково-методичних семінарах кафедри, науково-теоретичних конференціях та під час стажування викладачів у зарубіжних вишах. Забезпечити підвищення кваліфікації викладачів кафедри, її співробітництва з аналогічними кафедрами інших ВНЗ України і зарубіжних держав. Підготувати 5 докторів історичних наук з числа провідних викладачів кафедри (В. Гевко, Н. Григоруk, О. Валіон, Я. Секо, І. Федорів). Домогтися відкриття спеціальності 07.00.02 – Всесвітня історія при вченій раді із захисту кандидатських дисертацій ТНПУ ім. В. Гнатюка;
- сприяти розвитку фундаментальних досліджень, котрі координує НАН України, із залученням фахівців та консультантів із провідних наукових установ України і зарубіжних країн з метою координації наукових досліджень всесвітньої історії;
- затвердити колективну наукову проблему кафедри “Україна – Європа – Світ: історико-політичні та гуманітарні аспекти розвитку”, в її контексті продовжити розробку міжнародного наукового проекту та поглибити й розширити наукові напрями і школи з української та зарубіжної біографістики, зовнішньої політики України й українсько-зарубіжних відносин. Продовжити роботу наукового Центру молодих учених з полоністики та створити науковий Центр “Україна – Європа – Світ” (УСС);
- продовжити подальше системне видання міжнародного збірника наукових праць “Україна – Європа – Світ” (гол. ред. проф. Л. Алексієвець), активізувати вітчизняних і зарубіжних учених до участі у цій роботі;
- забезпечити роботу кафедральної аспірантури і докторантури зі спеціальності “Всесвітня історія” та практикувати залучення до наукової співпраці провідних уесвітників України і зарубіжних країн;
- активізувати науковців кафедри до розробки державних та регіональних наукових програм, до участі в конкурсах для фінансування наукових тем і прикладних

дисциплін, у науковій співпраці з громадськими організаціями, фондами тощо. Взяти участь у підготовці монографічного видання “Україна: цивілізаційний контекст пізнання” (проф. Л. Алексієвць);

- здійснювати роботу щодо розширення практики залучення студентів до наукової діяльності, сприяння їх участі в наукових проблемних групах кафедри, наукових конференціях, олімпіадах тощо;
- практикувати проведення міжнародних, всеукраїнських і регіональних науково-практичних конференцій з проблем всесвітньої історії та міжнародних відносин;
- організувати разом із науковою бібліотекою університету перехід на 100 % забезпечення студентів факультету навчальною літературою і посібниками з циклу всесвітньої історії;
- провести роботу щодо створення матеріально-технологічної бази кафедри, забезпечення її сучасною комп’ютерною технікою та умовами для роботи викладачів кафедри;
- залучати до навчання талановиту молодь, сприяти науковому та професійному становленню і подальшому кар’єрному зростанню (обговорено і затверджено на засіданні кафедри 20.09.12 р. Протокол №2) [23].

З усього вищезазначеного випливає, що зі створенням кафедри нової і новітньої історії та методики викладання історії у нашому університеті значно активізувалися дослідження зарубіжної історії, особливо сучасної, коли Україна визначилася як незалежна держава, прагне стати повноправним членом світового співтовариства з усією палітрою його зв’язків, намагається отримати визнання як суб’єкт міжнародного права, увійти до світових європейських структур. Пожвавлення роботи українських вчених у сфері всесвітньої історії буде служити справі посилення ролі Української держави в міжнародному житті, у системі діяльності світової спільноти.

Список використаних джерел

1. *Хроніка становлення і розвитку* // Історик. – № 1. – Тернопіль: Літопис. – 2001. 2. *Терещук Г. В.* Науково-дослідницька діяльність студентів: актуальність та організація: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів України / Г. В. Терещук, М. М. Алексієвць, Л. М. Алексієвць. – 3-є переробл. та доп. видання. – Тернопіль: Вектор, 2012. – 362 с. 3. *Терещук Г. В.* Організація та методика наукових досліджень студентів: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів України / Г. В. Терещук, М. М. Алексієвць, Л. М. Алексієвць. – Тернопіль: Вектор, 2012. – 258 с. 4. *Терещук Г. В.* Основи наукових досліджень: теорія та методика. Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів України / Г. В. Терещук, М. М. Алексієвць, Л. М. Алексієвць. – Тернопіль: Вектор, 2012. – 256 с. 5. *Алексієвць М. М.* Студентські наукові дослідження: сучасні вимоги та пріоритети: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів України / М. М. Алексієвць, М. О. Алексієвць, Л. М. Алексієвць. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2007. – 128 с. 6. *Алексієвць Л. М.* Науково-дослідницька діяльність студентів: організація та методика: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів України / Л. М. Алексієвць, М. М. Алексієвць, С. В. Бондаренко. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. – 132 с. 7. *Алексієвць Л. М.* Новітня історія Польщі (1918 – 1939) / Л. М. Алексієвць. – Київ – Тернопіль: Астон, 2002. – 320 с. 8. *Алексієвць М. М.* Історія світової культури: Частина перша: від Первісності до Ренесансу / М. М. Алексієвць, О. І. Шама. – Тернопіль: Лілея, 2006. – 528 с.; Алексієвць Л. М. Історія світової культури: Частина друга: від Бароко до Сучасності / Л. М. Алексієвць, М. М. Алексієвць, О. І. Шама. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. – 656 с. 9. *Древницький Ю. Р.* Комп’ютерні технології у наукових дослідженнях. Навчально-методичний посібник для студентів історичних факультетів за вимогами європейської кредитно-трансферної системи. – Вид. 2-е, випр. і доп. – Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. – 221 с. 10. *Юрій М. Ф.* Україна найдавнішого часу – XVIII століття: цивілізаційний контекст пізнання / М. Ф. Юрій, Л. М. Алексієвць, Я. С. Калакура, О. А. Удод. – Тернопіль: Астон, 2012. – Кн. 1. – 700 с. 11. *Алексієвць Л. М.* Польща в 1918 – 1926 рр.: особливості відродження національної державності, формування суспільно-політичного устрою: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. іст. наук: спец. 07.00.02 “всесвітня історія” / Л. М. Алексієвць. – Чернівці, 2007. – 32 с. 12. *Чорна Н. М.* Інтеграція Польщі до НАТО та ЄС: особливості, основні етапи і наслідки (кін. 80-х рр. XX ст. – 2005 р.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.02 “всесвітня історія” / Н. М. Чорна. – Чернівці, 2008. – 20 с. 13. *Кватира І. М.* Особливості соціально-економічного розвитку Другої Речі Посполитої (1918 – 1939 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.02 “всесвітня історія” / І. М. Кватира. – К., 2010. – 20 с. 14. *Дмитрук А. Ю.* Російсько-українські відносини у політичній сфері у 90-х рр. XX ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.02 “всесвітня історія” / А. Ю. Дмитрук. – Чернівці, 2011. – 20 с. 15. *Гевко В. Р.* Україна і Польща: особливості розвитку двосторонніх відносин (1991–2004 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.02 “всесвітня історія” / В. Р. Гевко. – Чернівці, 2005. – 20 с. 16. *Алексієвць Л. М.* Кисво-Могилянська академія у суспільно-політичному житті України і зарубіжних країн (XVII–XVIII ст. ст.) / Л. М. Алексієвць. – Тернопіль: Збруч, 1999. – 263 с. 17. *Алексієвць Л. М.* Польща: шляхом відродження державної незалежності. 1918 – 1919 / Л. М. Алексієвць. – Тернопіль: Економічна думка, 2002. – 272 с. 18. *Алексієвць Л. М.* Польща: утвердження незалежної держави 1918 – 1926 / Л. М. Алексієвць. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – 448 с. 19. *Алексієвць Л. М.* Україна і Польща: шляхи співробітництва (1991 – 2004 рр.) / Л. М. Алексієвць, В. Р. Гевко. – Тернопіль: Ред.-вид. центр ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. –

153 с. 20. *Алексієвець Л. М.* Польща: міжнародні відносини у добу відродження 1918 – 1923 / Л. Алексієвець, О. Парнета. – Тернопіль: Астон, 2012. – 192 с. 21. *Алексієвець Л. М.* Польща: на шляху до НАТО та ЄС / Л. М. Алексієвець, М. М. Алексієвець, Н. М. Чорна. – Тернопіль: Вектор, 2012. – 268 с. 22. *Українська історична біографістика: забуте і невідоме /* За ред. проф. М. М. Алексієвця. – Част. 1. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2008. – Вип. 2 // *Українська історична біографістика: забуте і невідоме /* За ред. проф. М. М. Алексієвця. – Част. 2. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2008. – 244 с. 23. *Концепція розвитку кафедри нової і новітньої історії та методики викладання історії Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка у контексті Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 рр.* – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. – 5 с.

Николай Алексієвєц

**КАФЕДРА НОВОЙ И НОВЕЙШЕЙ ИСТОРИИ И МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ ИСТОРИИ
ТНПУ ИМ. В. ГНАТЮКА В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ ИСТОРИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ
И НАУКИ**

В статье проанализированы вопросы создания и развития кафедры новой и новейшей истории и методики преподавания истории Тернопольского национального педагогического университета имени Владимира Гнатюка, ее современность и перспективы в контексте основных тенденций становления исторического образования и науки.

Ключевые слова: Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, кафедра новой и новейшей истории и методики преподавания истории, всемирная история, историческое образование и наука.

Mykola Alexiyevets

**CHAIR OF MODERN AND CONTEMPORARY HISTORY AND METHODS OF TEACHING
HISTORY OF TERNOPIL VOLODYMYR HNATYUK NATIONAL PEDAGOGICAL
UNIVERSITY IN THE CONTEXT OF HISTORICAL EDUCATION AND SCIENCE
ADVANCEMENT**

In the paper, the author analyses the problems of formation and development of the Chair of Modern and Contemporary History and Methods of Teaching History of Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, its present activity and prospects in the context of the main tendencies in the making of historical education and science.

Key words: Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, Chair of Modern and Contemporary History and Methods of Teaching History, World History, historical education and science.